

בני ברית ישראל

מועצה אזורית דרום

יו"ר מועצה: אבי ארז
ereza100@gmail.com

עורך: יוסי רזי
razyf@013net.net

עלון מספר 35

לשכת בנימין דה רוטשילד
לשכת מצאנו יין
אייר תשפ"ג

לשכת נתיבי השלום
לשכת ראשונים
העלון הדיגיטלי

לשכת הנשיא ויצמן
לשכת המדע רחובות
אפריל 2023

תוכן עניינים

דבר העורך – יוסי רזי
דבר יו"ר המועצה – אבי ארז
מה נשמע בלשכות המועצה:
לשכות הנשיא ויצמן והמדע רחובות: טיול לאצבע הגליל – אבי ארז
מה קורה בלשכת בנימין דה רוטשילד – ד"ר הדס הכהן
על תורה ומדע, או האם תורה ומדע סותרים זה את זה? – אבי אולמן
מה הקשר בין פייק ניוז לקשרים החברתיים שלנו? – אופיר בראל
שרי ואני – אורין מוריס
מה יהיה? מבט אל העתיד – ד"ר יאיר שרן
ישראלים ביפן: סקס זה כבר ממש לא עניין של פורנוגרפיה – ד"ר יואב גל
מצוקת דיור – נועה סאבו
ה'היכל' החבוי בסבוגל, פורטוגל – שוקי ברנדווין
ביוגרפיה של רחוב-אהרן בריסקין ויהודית – צבי תדמור
חגיגת הפסח ברחובות תרע"ד 1914 – צבי תדמור
היה הייתה עברית – רות קלי

חלון לעלון

יוסי רזי

ביום השואה והגבורה עמדתי לצאת מהבית, אלא שאז, ממש לפני האזעקה, השמיעו בקול המוסיקה נגינה נעימה, מאופקת, חודרת ללב, מין של עצבות. הפרק השלישי מתוך סימפוניה מס' 3 של מרסל טיברג.

מרסל טיברג? מי שמע עליו בכלל? מעולם לא הופיע בתוכניות הקונצרטים הרגילים של תזמורותינו. עובדה, היה קיים מרסל טיברג. יהודי (נכון, יהודי חלקית). והוא נולד בווינה בינואר 1893- ונרצח באושוויץ ב-דצמבר 1944. חיבר שלוש סימפוניות, מיסות, סונאטות, ניגן בעוגב, לימד הרמוניות.

הנגינה הוסיפה לרחף בסלון וכאילו חדר לתוכו ענן שחור לכמה דקות, כאילו ראיתי דמותו הכחושה של מרסל יושב בכוך נסתר מעיני הנאצים באופטיה שלחוף הים האדריאטי (כן, עיירת הקייט והנופש של היום שבה התגורר המחבר בשנות חייו האחרונות), כותב תווים ליצירה שיאזינו לה אחרים, לא הוא.

אירועי יום השואה חודרים לתודעתנו מדי שנה מכל אמצעי התקשורת, מציפים אותנו, כל אחד לפי דרכו. אלא שלעיתים יש משהו מיוחד, בלתי צפוי, שמגיע אליך ממקום כלשהו ושופך אור משלו, בעצם חושך משלו, על אותה שואה בלתי נתפסת.

לעלון מתווסף הפעם סיפור קצר, מיוחד והומוריסטי – "שרי ואני" – פרי עטו של אורין מוריס – סופר, מבקר, עורך, מנחה סדנאות בכתיבה יצירתית.

צביקה תדמור מביא תיאור מפורט מפי הרב י.ל. הכהן פישמן של חגיגות פסח ברחובות ב-1914, תחילתה של מלחמת העולם הראשונה. החיים, כפי שתיווכחו לדעת, נמשכו במלוא עוצמתם, על אף ואולי בגלל האירועים האלימים שהתרחשו באירופה והתקרבו אלינו לארץ.

שמחת החיים, ההתלהבות של המשתתפים מהקרקע החדשה להם (14 שנים מהקמת המושבה), מההתעוררות הלאומית שמרחפת באוויר – ניכרים הרבה בכתוב. והכתוב עצמו – עם ניחוחות של לשון שאף היא קמה ומתעוררת.

דבר יו"ר המועצה

שלום חברים

אנו בעיצומם של ימי הזיכרון והעצמאות. ימים המסמלים אחדות לאומית וסולידאריות בין הזרמים, הפלגים והעדות בעם. השנה מרחפת עננה על ימים אלה. המחלוקת הפוליטית גולשת למחלוקת דתית, עדתית, כלכלית ואף מפלגת משפחות. האווירה רעילה ורווית שנאת חינם. לאן כל זה מוביל? ימים יגידו. אנחנו משתדלים להמשיך בפעילות החברתית והתנדבותית. לפני חודש יצאנו לטיול לאצבע הגליל. תיאור מפורט בהמשך. הוצאנו קול קורא לחברים בלשכות של המועצה להצטרף לפעילות בנושא קיימות והגנה על הסביבה. הפעילות המתוכננת תכלול סיורים, הרצאות, ושיתוף פעולה עם גופים חיצוניים כמו קק"ל. הפעילות הקרובה המתוכננת היא סיור במרכז המבקרים שפד"ן. במסגרת הפעילות החברתית מתוכנן בשבוע הבא ערב שירי לוחמים משותף ללשכות הנשיא ויצמן והמדע רחובות. מסורת שהחלה בשנה שעברה ותמשך השנה. לשכת המדע תחגוג בערב יום העצמאות במסיבת עצמאות.

בתקווה לימים אחרים...

יום עצמאות שמח

אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה

טיול לאצבע הגליל

לפני חודש יצאנו לטיול באצבע הגליל. את הטיול תכנן והדריך עודד גטרור, חבר בלשכת הנשיא ויצמן. התחלנו את הטיול מוקדם בבוקר די להימנע כל האפשר מפקקי התנועה בדרך

צפונה. נסענו בכביש 6 כאשר לימינו הערים הערביות של המשולש וואדי ערה. עודד מספר על הישובים שבדרך ומעלה זיכרונות מתקופת מלחמת ששת הימים. לאחר עצירה לארוחת בוקר ממשיכים למטולה. במטולה עולים לתצפית מהר צפייה. דרום לבנון פרוש לפנינו. נוף מרהיב, ומפחיד לראות כמה קרובים אויבינו מעבר לגבול. ממטולה נוסעים לכוון כפר רג'ר, הכפר העלאווי היחיד בארץ. בכפר מדריך אותנו מוחמד, מדריך מקומי ידידותי שמספר את סיפור הכפר שבמרכזו חוצה גבול בין ישראל ללבנון. למעשה הכפר פתוח וגדר הגבול מקיפה אותו מבחוץ. הכפר מטופח, מלא גינות פורחות ונקי למופת. לסיום הביקור התארחנו במסעדת בסאן, שמגישה אוכל מקומי טעים ובשפע.

מרג'ר עלינו למצודת כ"ח בבני ישע, ביקרנו במוזיאון הרעות המציג את קרבות הגבורה

הקשים שנערכו במקום במלחמת השחרור. ממצודת כ"ח הדרמנו לכוון הבית, דרך כביש חוצה נחל דישון, וכביש עוקף צפת.

לעת ערב הגענו לרחובות, עמוסים ברשמים, הרבה היסטוריה ונופים מרהיבים. ארץ נהדרת!

הרעות

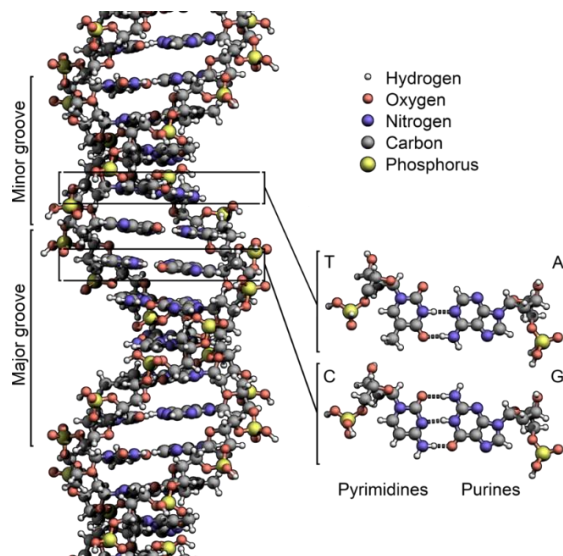
כתב וצילם: אבי ארז

על תורה ומדע, או האם תורה ומדע סותרים זה את זה? (חלק ראשון)

אבי אולמן¹

כמדען שהוכשר להביט בראיות ניסיוניות, ושגדל בבית חילוני לחלוטין בישראל, בית בו לא הדליקו נרות, או עשו קידוש בליל שבת, בו אבי אכל ביום כיפור, מצאתי שכלל שהתעמקתי יותר במדע, הבנתי שישנה בעיה יסודית. הרי ברור שאבולוציה היא חוק טבע, ואת זאת חוונו על בשרנו במגפת הקוביד, בה מוטציות של הווירוס נוצרו בלוחות זמנים קצרים מאד. אפילו אם לא נדון בעובדה שכמעט ואין מבני ביניים, הבעיה היא שתורת האבולוציה איננה עוסקת ביצירת התא המורכב הראשון, אלא מתחילה אחריו. עלינו לשאול, איפוא, איך נוצר תא מתפקד, עם מורכבות כזו, שבכל דקה מסנטז אלפי חלבונים עם מבנה קבוע מראש, על פי הוראות כימיות המוטבעות בדנ"א? כיצד מולקולה של דנ"א, שאורכה 2 מטר, המאוחסנת בתוך גרעין התא ככדור זעיר הקרוי כרומטין, יודעת להיפתח בזמן הנכון, ובמקום הנכון, להעביר את המידע הגנטי הדרוש לסינתזה של חלבון? האם המידע הגנטי הזה נוצר מעצמו? האם ייתכן שהתא המורכב להפליא הזה צמח מתמיסה של מלחים איאורגניים, במהלך מיליארדי שנים על ידי אירועים אקראיים?

מחקר של אוניברסיטת קולורדו בולדר ואוניברסיטת מילאנו שהתפרסם בעיתון נייצ'ר ב-2015 טוען שתכונות הארגון העצמי של שברים מולקולריים דמויי דנ"א לפני ארבעה מיליארד שנים אולי הובילו את הצמיחה שלהם לשרשראות כימיות חוזרות מספיק זמן כדי לשמש בסיס לחיים פרימיטיביים. אנחנו יודעים כי גיל כדור הארץ שלנו הוא כ-4.5 מיליארד שנה, זה אולי נראה מפתיע שחיידיקים יכולים להשאיר מאובנים. עם זאת, קבוצה אחת של חיידיקים, ציאנובקטריה, או "אצות כחולות ירוקות", השאירו מאובנים המשתרעים הרחק לתוך הפרקמבריון, עדויות לאבולוציה של חיידיקים מלפני 3.5 עד 3.8 מיליארד שנים - רק חצי מיליארד שנים לאחר התייצבות קרום כדור הארץ, רוצה לאמר, שכאשר הטמפרטורה של כדור הארץ שלנו היתה נמוכה מספיק כדי שהמים יהיו נוזליים, נוצרו תאים מורכבים, ובתוך זמן קצר מאוד, אבל מה שהיה לפני היווצרותם של אורגניזמים חד-תאיים פרימיטיביים כאלה הוא עדיין בגדר תעלומה. הממצאים החדשים מצביעים על תרחיש אפשרי של מקורות לא-ביולוגיים לחומצות גרעין, שהן אבני הבניין של אורגניזמים חיים, אבל בין זה לבין שרשרת דנ"א עם 3 מיליארד חומצות גרעין, ואינפורמציה גנטית ייחודית, המרחק רב מאד.

צילום: ויקיפדיה

אלא שיש מספר פרדוקסים בסיסיים. המכונה המייצרת חלבונים בתא, הריבוזום, שעבור גילוי מבנהו קבלה עדה יונת ממכון וויצמן פרס נובל לכימיה, הוא עצמו חלבון... אנחנו יודעים שבשנות ה-50, הביוכימאים סטנלי מילר והרולד אורי ערכו ניסוי שהוכיח שניתן ליצור מספר תרכובות אורגניות באופן ספונטני על ידי הדמיית תנאי האטמוספירה המוקדמת של כדור הארץ, ואפילו זיהו ביניהן כמה חומצות אמינו. אבל מה ההסתברות של יצירת חלבון יחסית קטן, נאמר 150 חומצות אמינו, אבל בסדר מוגדר מראש, על ידי תגובות כימיות אקראיות? ההסתברות היא 1 מתוך 10^{164} , אבל עדין יש מדענים שטוענים שאם יש מספיק זמן זה בהחלט אפשרי. אלא שחישוב לא מסובך מראה שגילו של כדור הארץ איננו מספיק זמן כדי ליצור מולקולה אחת של חלבון, גם אם נמלא את הים בחומצות אמינו ונגביר את מהירות התגובה הכימית. ומולקולה של חלבון איננה חיים, ואיננה אפילו תא.

יצורים חיים מאחסנים ומעבדים מידע באופן ייחודי. התאים מעבירים את ההנחיות המצויות בקוד הגנטי שלהם, מפענחים אותן ופועלים עליהם. יש מדענים המדמים את הקוד הגנטי לתוכנת מחשב ואת המבנה הכימי של התא לחומרת מחשב. תורת האבולוציה אינה מסוגלת להסביר מהו מקור המידע, ותורת המידע אומרת שמידע לא נוצר מעצמו.

מסתבר שלאחר השלמתו הסופית של פרויקט הגנום האנושי ב-2003, התברר כי המורכבות רחבה בהרבה מהקוד הגנטי עצמו. רק כ-2% מכל הדנ"א התחבר להבנה שהיתה עד אז על תפקוד הגנום. עוד התגלה כי פגיעה בגן אחד לא מספיקה להסביר את מעורבותו בפעילות הביולוגית. המורכבות המדהימה של המערכת הביולוגית מצביעה שוב ושוב על הבעיה בטענה שמערכות אלה נוצרו רק באופן אקראי. לדוגמא, במחקר של חלבון המעורב בהתפתחות העובר, היתה הנחה בסיסית שהחלבון מעודד תאי גזע להתמייין, אולם מחקר מעמיק יותר גילה כי מגוון רב של חלבונים מתקשרים זה עם זה בתהליך ההתמיינות של תאי הגזע, ושהחלבונים הללו לא מאורגנים בצורה ליניארית.

ומה עם דארווין? האם אפשר ליישב את הבריאה והאבולוציה? האם המודל של דרווין הוא היחיד האפשרי? כשאנו קוראים את הפרק הראשון בספר בראשית אנו רואים בבירור אבולוציה - מן הפשוט אל המורכב, והאדם מופיע רק בסוף, ביום שישי אחר הצהריים. זה שלאותו מין של ציפורים מקור שונה באיים שונים של הגלפגוס, בגלל מזון שונה, ראינו בביקורנו שם, אבל חוץ ממקרים שאפשר לספור על אצבעות יד אחת אין שום דבר שאפשר לייחס, אולי, למבני ביניים. אז האם האבולוציה פועלת על ידי הצטברות של מוטציות אקראיות כפי שטוען הניאו-דארוויניזם, או על ידי מוטציות "אדפטיביות" כפי שטוען דר' לי ספטר בספרו "לא במקרה"?

ומה עם פיזיקה? האם פרק א' בבראשית מיתולוגיה או פיזיקה? התורה מספרת לנו משהו מדהים - היקום נוצר מכלום. הוקינג אמר לנו שהיקום נוצר עם אפס אנרגיה. כל האנרגיה והחומר הנובע מכך באו מתוך הכלום הזה. היום אנחנו יודעים ש"כלום" לא קיים. במקומו יש "קצף קוונטי". כאשר משלבים את עקרון אי הודאות של אייזנברג עם המשוואה המפורסמת של איינשטיין, מקבלים תוצאה מהממת: חלקיקים. יכול לבוא מכלום...

אז קודם כל נראה שתורת ישראל אכן מדווחת איך נברא היקום. ברור שהרעיון שהעולם היה תמיד נפל שדוד לפני תורת ישראל. שנית, מאחר ובפרק א' בבראשית יש לא רק פיסיקה, אלא גם אבולוציה - מורכב יותר מופיע אחרי פשוט יותר (דשא, עשב, עץ), והסדר ממש כמו אצל דארווין, חייב אדם אינטליגנטי לשאול את עצמו "איך ידעו לפני 3,600 שנה את מה שהתברר אחרי גילוי המפץ הגדול? ומאין התפתחות המינים בתורה כל כך מדויקת? ואז מגיעה השאלה הקשה - איך אדם הניצב מול המציאות הזו יכול עדין להכחיש מציאות של בורא?

נמשיך לדון בשאלות המרתקות בעלונים הבאים.

הניסוי השני היה דומה למדי: במסגרת הניסוי, בחנו החוקרים את דפוסי הפעילות 10,000 משתמשי טוויטר והם הגיעו למסקנה, כי אותם משתמשים נטו להוציא מהמעגל החברתי שלהם משתמשים שלא שיתפו את אותו תוכן שהם שיתפו. למעשה, על סמך תוצאות המחקר, החוקרים טוענים כי לחץ חברתי עלול להוביל אנשים לשתף פייק ניוז.

די מדהים, לא?

יש לציין, כי תוצאות המחקר לא מפתיעות ועולות בקנה אחד עם מה שידוע בקהילה המדעית בנושא הפייק ניוז כבר הרבה מאוד זמן: אחד הגורמים החזקים ביותר לאמונה בפייק ניוז (לאו דווקא לשיתוף שלו) הוא קיומה של הטיית אישור- מדובר בהטייה קוגניטיבית, לפיה אנחנו ניטה להאמין למידע שמידת האמינות שלו אומנם מוטלת בספק, אך הוא מחזק את תפיסות העולם שלנו, מאשר להיפך.

לערכים שלנו, אותם אנחנו מאמצים לאורך כל חיינו, יש מקום חשוב- הם לא רק מגדירים את מי שאנחנו, אלא הם גם למעשה משייכים אותנו לקהילה רחבה יותר- קהילה שיכולה לספק לנו הגנה, שמחה וקשרים חברתיים. כך, למעשה, כאשר אנחנו "מעזים" לערער על הנחות היסוד עליהן גדלנו, על ידי אימוץ מידע אובייקטיבי המערער עליהן, אנו חושבים בתת-מודע כי בכך אנחנו מסתכנים באובדן חלק מהזהות שלנו ובאובדן מקומנו החברתי.

ניסוי שנערך בשנת 2004 בארה"ב-ב שנת בחירות לנשיאות- מוכיח זאת היטב- במהלך הניסוי, נמצא כי מצביעים דמוקרטיים התעלמו משגיאות וטעויות של המועמד הדמוקרטי, ג'ון קרי, וכן מצביעים רפובליקניים מטעויותיו של הנשיא בוש. במהלך אותו ניסוי, נמצאה אצל אותם משתתפים פעילות מופחתת באונה המצחית הקדמית במוחם (זאת שאחראית על חשיבה רציונלית ושקולה) והפרשה מוגברת של סרוטונין ודופמין- הורמונים המעניקים לנו הרגשה טובה. למעשה, נוח לנו להתעלם מהמציאות הקשה ולקבל על כך צ'ופר הורמונלי.

לסיכום, מה שהמחקר מהחודש שעבר מוכיח, הוא שאנשים מוכנים לעצב את הסביבה הקרובה שלהם באופן כזה, שתתמוך בתפיסות העולם שלהם, גם אם הן לא מבוססות על מידע מהימן. כלומר, אם חבר שלי לא שיתף סיפור מדהים/חשוב/מצחיק שאני שיתפתי- אולי אנחנו לא צריכים להיות ביחד?

וכשחושבים על זה לעומק, מגלים עד כמה הכינוי "רשתות חברתיות" הוא אירוני במיוחד.

שרי ואני אורין מוריס

אני לא זוכר אם אי פעם ספרתי לכם, אבל פעם פגשתי את שרי אריסון. פגישה אחד על אחד, 4 עיניים. זו הייתה אחת הפגישות הקצרות ביותר שהיו לי בחיים, ולא מן המוצלחות שבהן. אתם אולי לא מאמינים, אז אספר בקצרה כיצד נקלעתי למעמד הזה.

משך כמה שנים עשיתי טאיצי' והייתי גם גרוע וגם עקבי. כל אותה תקופה, סוף העשור הראשון של שנות האלפיים, התקשיתי מאוד למצוא עבודה. מה לא עשיתי, חוץ משרברב הייתי הכל, ודווקא בשרברבות חשבתי שאני יכול להיות טוב, אבל לא הגעתי לזה. יום אחד ניגש אלי אחד הלומדים שראה כנראה שאני במצוקה תעסוקתית, אולי כי ראה אותי אוכל פלאפל לפני, ואולי היה לי פרצוף של אחד כזה, ואמר מה דעתך להיות נהג איפה שאני עובד. איפה אתה עובד שאלתי? אז הוא אמר, תראה, זה קצת מסובך, יש אותי ויש עוד אחד. ויש אחד שלישי, הוא כנראה יעזוב, תרצה שאני אגיד לך אם כן. אמרתי כן. זה לקח סדר גודל של שלושת רבעי שנה עד שתוכנית האב הזו קרמה עור וגידים, ובינתיים ידעתי כמעט כל פרט על נהג א' נהג ב' ו-ג.

אבל אז יום אחד בא אלי נרגש, ואמר, שמע זה קורה. קבעו לי פגישה עם המנכ"ל של יקול הנשמה, או איך שקוראים לאחת העמותות שמנהלות אותה. פגשתי איש אחד מנומס, אנגלוסקסי, ושוחחנו מעט. הוא רצה להבין מי אני והאם יש טעם שאפגוש את קול הרוח בעצמה, עשיתי רושם טוב עד בינוני ונקבעה לי עוד פגישה. הפעם הוא כבר חייך, והכניס אותי אליה. היא ישבה בחדר לבן, ולבשה לבן. היה משהו טיפשי באוויר, הוא יצא וסגר אחריו את הדלת. הייתי אומר שהספיק לה מבט, אולי גם רחרחה את הרוח שלי וידעה. עכשיו תגידו מה שתגידו אתם על העשירים, אני מעריך אותם מאוד. עשירים סתומים יודעים דבר אחד טוב מאוד; מה טוב להם ומה לא.

שרי אריסון במבט אחד ידעה שאני לא רצוי לה, וצדקה. מי יודע איפה זה היה נגמר אם הייתה מתפתה להעסיק יצירה שכמותי. הייתי אומר שהיא קלטה משהו מרוח היותר מדי; זה, יותר מדי משהו (היא לא ידע יותר מדי מה, אבל גם לא התעניינה לדעת), בטח חשבה בהרף אחד, הוא לא טוב לי. אחרי זה מתוך נימוס החלפנו שמות וצבעים. אני חייכתי כי כבר ראיתי בעיניה, שהחלטה נפלה, והיא חייכה חיוך לא נוח ואמרה תודה, שזה אומר שהלכתי.

אני לא זוכר אם חזרו אלי, אבל שיעור אחד ניגש אלי החבר ואמר, כן, זה לא יקרה, חבל. ואני אמרתי שהיא יותר חכמה ממה שעושים ממנה.

מה יהיה? מבט אל העתיד

הפעם על: בינה מלאכותית ופעילות מוחית

ד"ר יאיר שרן, ראש הקבוצה לתובנת העתיד

לאחרונה נחשפנו לבינה המלאכותית ChatGPT וחלקינו אף ניסה אותה הלכה למעשה ובדק את יכולותיה. אתה שואל שאלה ומקבל מיד תשובה מפורטת שחוסכת לך את הצורך לשוטט ברחבי הרשת, לגלוש באתרים וללקט את המידע בעצמך. יש שהתשובות שתקבל טובות ועונות על בקשתך ויש מקרים בהם המערכת טועה או לא יודעת להשיב. המערכת תשתפר עם הזמן, יקומו לה מתחרות ונראה שבעתיד הקרוב הבינה תשרת אותנו היטב, ועידן גוגל יחלוף מן העולם, או לפחות יצטמצם ויחלף בבינות החדשות. לטוב או לרע ChatGPT הפכה את הבינה המלאכותית נוכחת והכל מעלים על נס את יכולותיה הנוכחיות והעתידיות.

תארו לכם רובוט מצויד בבינה מלאכותית שוכן בפנית חדר השינה. רובוט מצויד בבינה מלאכותית ויש לו יכולת לסרוק באפן רציף את תמונת המוח ולפענח ממנה את המילים, המושגים והתמונות עליהם אנחנו חושבים. בבוקר, כאשר אנחנו מתעוררים, הבינה מראה לנו איזה חלומות חלמנו. האם זה אפשרי? האם תוכל בעתיד מערכת כזו "לקרוא" את תוכן המחשבות של ו"לתרגם" אותו לתוכן מובן?

חקר המוח הוא אחד התחומים המסקרנים והמאתגרים כיום. סריקת הפעילות המוחית היא אחד הכלים המשמשים ל"פענוח המח" והבנת דרך פעולתו. אחד מהמחקרים שפורסמו לאחרונה עוסק במיפוי תמונת המוח והקישור בין התמונה המתקבלת מסריקת הנבדק עם המחשבה שעברה בו באותה עת. כך אם למשל הסתכל הנבדק על תמונת דוב, תיווצר במוחו תמונה ייחודית, שתחזור על עצמה בכל פעם שהנבדק יסתכל על תמונת דוב. אם הבינה תדע לזהות תמונה ייחודית כזו היא תוכל לקשר אותה לתמונת הדוב. בניסוי הוכנה ספריה של עשרת אלפים תמונות שנתקבלו מארבעה נבדקים שונים. הספריה הוזנה למערכת בינה מלאכותית שנתבקשה לאחר מכן לפענח תמונות מסריקת מוחו של נבדק. בתמונה המצורפת תוכלו לראות את תמונות המקור ותחתיהן את תמונות הפענוח. ההתאמה מפתיעה. האלגוריתם בעזרתו נעשה ה"פלא" משופר על ידי צוות המחקר כדי לקבל התאמות טובות יותר ואנו רק בתחילת הדרך.

פענוח חלומות הוא אחד השימושים האפשריים. סיוע בתקשורת לאנשים משותקים או פגועים הינו שימוש חשוב אחר. ואם תרצו גם מחקר שישים לו למטרה להבין כיצד חיות "רואות" את העולם.

נשאלת השאלה לאן פניה של הבינה? מה עוד צפוי לנו?

אנו מבחינים בשלשה סוגים של בינה מלאכותית:

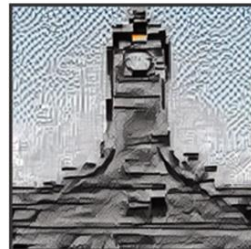
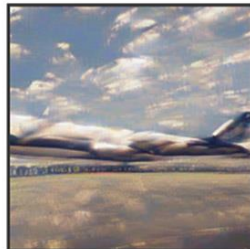
א. בינה מלאכותית צרה או חלשה - (Artificial Narrow Intelligence- ANI) זוהי בינה חלשה מבינת אנוש ופעולתה ומטרותיה נקבעים ונשלטים על ידי בני אנוש. המערכות הקיימות של בינה הן כאלה כולל כמובן ChatGPT.

ב. בינה מלאכותית חזקה או כללית (Artificial General Intelligence- AGI) זו בינה מלאכותית שמשותווה או אפילו עולה על בינת בני אנוש אך פעולתה ומטרותיה נקבעים ונשלטים על ידי בני אנוש. בינה כזו אינה עוד בנמצא אך לשם המחקר מתקדם.

ג. סופר בינה מלאכותית (Artificial Super Intelligence- AGI) בינה מלאכותית חזקה ועצמאית שלא נשלטת על ידי בני אנוש. למעשה זו בינה כללית חזקה שיצאה משליטה. זהו אחד מהסיכונים שעליו התריעו ומתריעים מובילי דעה בתחום כולל איילון מאסק, ביל גייטס, סטיב הוקינג ואחרים.

הבינה המלאכותית החזקה (AGI) שאמורה להיות הדור הבא של הבינה עדיין אינה בהישג יד ובשלב זה מקומה בספרות הבדיונית. מאידך המחקר והפתוח בתחום חותר אליה ויש הצופים התממשותה לקראת 2050. באותה עת הבינה כאמור תהיה שווה לבינתו של בן אנוש או אף תעלה עליה. מצב זה מכונה על ידי אחד המקדמים של הנושא, ריי קורצווייל, מצב של סינגולריות או ייחודיות. בינה כזו תוכל לסייע לא רק בחיפוש מידע ופתרון בעיות הגיוניות אלא תהיה גם יצירתית, תפתור חידות, תוכל לתכנן ולקבל החלטות. התממשות בינה כזו מעוררת שאלות רבות אתיות ואחרות כולל הסיכון של יציאתה משליטה. האם יש להמשיך בדרך הזו? או שמא לעצור ולהפסיק וטובה שעה אחת קודם.

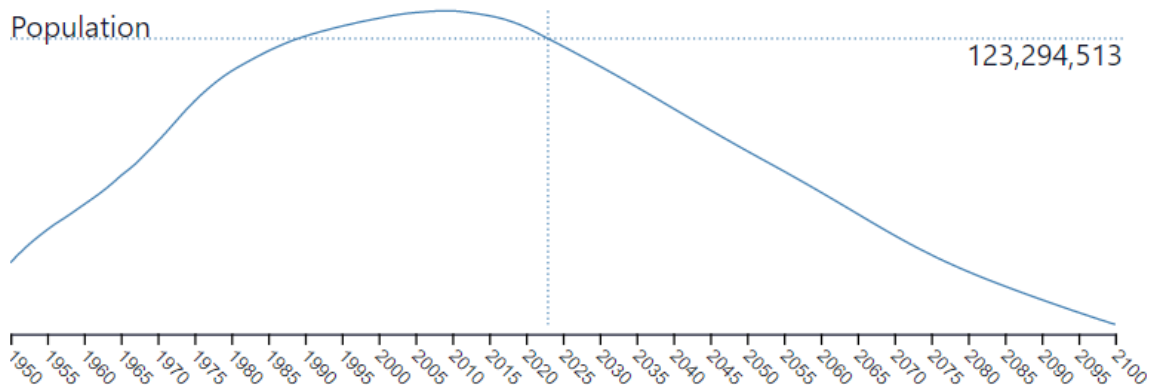
פענוח "מחשבות" על ידי בינה מלאכותית- למעלה תמונה אמיתית שרואה נבדק למטה הפענוח

ישראלים ביפן: סקס זה כבר ממש לא עניין של פורנוגרפיה

ד"ר יואב גל

ישראל ויפן, באופן מפתיע למדי, נמצאות במקום מאוד דומה באחוז המועסקים רק שמסביבות הפוכות לגמרי. ביפן מרביתה של האוכלוסייה עברה את גיל 55 וכוח העבודה של העשורים האחרונים פורש לגמלאות, ובישראל עדיין מרביתה של האוכלוסייה היא של צעירים שעדיין לא השתלבו בשוק העבודה. אבל למעט דמיון נקודתי זה בשאלת הדמוגרפיה ישראל ויפן היו יכולים להימצא בכוכבי לכת שונים, זאת בעיקר כיוון שמתווה האוכלוסייה ביפן, בהישען על נתוני העבר ותחזיות לעתיד, נראה כך:

המקור: <https://www.populationpyramid.net/japan/2023/>

מכ-128 מיליון נפש בשנת 2010, צפויה אוכלוסיית יפן לרדת לפחות מכ-100 מיליון תוך כשלושים שנה מהיום. זוהי דרמה בממדים של אסון דמוגרפי נראה לעין. השפל הדמוגרפי כמובן שמעיב על סיכויי הצמיחה של הכלכלה, בתי ספר נסגרים, ישובים כפריים מרוחקים ננטשים, ישובים עירוניים הנמצאים מחוץ לאגד הערים האדיר של אזור טוקיו, המהווה רצף עירוני גדול היוצר עיר ענק בגודל של מאות קילומטרים, מדלדלים באוכלוסייתם. אפילו לתייר מזדמן קל מאוד לראות בתים בשכונות מגורים בפריפריה שעומדים ריקים. המחסור בהכנסות ממיסים מגביר את החשש מפני העתיד הפנסיוני.

הנישואים עצמם הפכו להיות חלופה מאוד לא מושכת עבור גברים ונשים כאחד. עבור הגברים חיי המשפחה נהיו לנטל כלכלי מאוד כבד בסביבת עבודה שכבר אינה כה בטוחה כמו שהייתה בשנות הצמיחה שלאחר מלחמת העולם. עבור הנשים שנעשו משכילות, עצמאיות ויותר ושאפתניות בוודאי שהישארות בבית לגדל ילד לא נתפסת כאפשרות מוצלחת במיוחד. עדיין, עמדות שמרניות בחברה היפנית בכללותה ובעיקר במקומות העבודה נמשכות וכמעט בלתי אפשרי עבור נשים לשלב קריירה ומשפחה. להוסיף לכך את העובדה שלגדל ילד ביפן קשה מאוד אלא אם שני ההורים עובדים.

גורם נוסף שבדרך כלל לא נלקח בחשבון היא הטכנולוגיה. באופן שאף מומחה לא חזה או לקח בחשבון משפיע הסלולר על זוגיות, מין ודמוגרפיה באופן רחב בעולם כולו אבל ביפן בגלל נסיבותיה המיוחדות באה התופעה לידי ביטוי חריף במיוחד. נראה שהיפנים מתחת לגיל 40 מאבדים עניין ביחסי מגדר שגרתיים ומוותרים על קשרים בינאישיים שהיו אבן יסוד בכל תרבות אנושית מאז ומעולם. מיליוני צעירים מנהלים את חייהם מבלי לטרוח כלל להכיר בני או בנות זוג או אפילו להתעניין ביחסי מין. עבור ממשלת יפן, תסמונת הפרישות נחשבת לאיום לאומי והנושא זוכה לכיסוי תדיר בתקשורת. כיום שיעור הילודה ביפן הוא בין הנמוכים בעולם ונראה

שצעירי יפן חווים הליך של התרחקות מאינטימיות אנושית והתחברות לטכנולוגיה כאמצעי חליפי לצרכים חברתיים.

חיי המין ביפן, או יותר מדויק: העדרם של חיי מין, הוא נושא המצוי בדיון פומבי בכל במה אפשרית. תפיסת השינטו היא אמונה של פריון האדם והאדמה ומטבעה אין בה התייחסות אל המין כאל מושא לבושה, חטא, או טאבו וללא מגבלות של מוסריות המנוהלת על ידי מוסדות השלטון כמקובל במערב. עדיין, ישנן תופעות הקשורות למיניות הדור הצעיר ביפן כיום שעשויות לעורר 'הרמת גבה' בתמיהה. למשל, אותם אלו המכונים 'fictosexuals' – פיקטוסקסואלים, שאין להם עניין לקיים קשר מיני או רומנטי עם אדם אחר בחיים האמיתיים. במקום זאת, הם נמשכים באופן בלעדי ליצירות דמיוניות, בובות או עזרים טכנולוגיים וירטואליים אחרים ורבים אף נישאים לבני זוגם הלא אנושיים. לכאורה, נראה מוזר מאוד בלשון המעטה. אך גם במערב אפשר להבחין כי רבים מהזוגות הצעירים אינם מתעניינים כלל זה בזה שקועים בהתבוננות במסך הסלולר שביד ולעיתים די מזומנות אף יתקשרו זה עם זה באמצעות מסרונים.

המקור: [/https://nypost.com/article/what-is-fictosexuality-meaning-definition](https://nypost.com/article/what-is-fictosexuality-meaning-definition)

ישנם ביפן סקרים שונים מהשנים האחרונות וכולם מצביעים בעקביות על תופעה בה מספר הרווקים מגיע לשיא. כל הממצאים מראים על כך שחלק מאוד משמעותי מבני ה-30 ומטה מעולם לא היו באיזה סוג של מערכת יחסים זוגית וחלקם הגדול אף לא קיים מעולם יחסי מין. שמרבית האוכלוסייה כיום היא מעל גיל 55 והפירמידה הדמוגרפית המקובלת התהפכה הרי שאובדן העניין בסקס של הדור הצעיר מפסיק להיות עניין של מציצנות או פורנוגרפיה והופך להיות סוגיה לאומית כבדת משקל.

ביפן ישנה הפרדה ברורה ופרגמטית מאוד בין אהבה ומין. הפרדה עניינית והתפתחות ערכי מוסר חברתי שאינם נשענים על תפיסות ערכיות יהודיות – נוצריות שהנחו את התפתחות החברה במערב. זוהי מתירנות שאינה מטילה חרמות וגינויים על יחסי מין ואינה מכתיבה הלכות לגבי הנעשה בחדר המיטות, אך באותה עת מגלה גם סובלנות אינסופית ליחסי אדם עם 'משהו אחר' גם אם זהו דמות דיגיטלית וירטואלית או בובה / רובוט / צעצוע אחר'. למרות

זאת, הרי שכיום, ההתנהלות המינית של צעירי יפן היא מאוד קונפורמיסטית מתוך בחירה ואיננה משוחררת או פרועה.

גברים ונשים צעירים ביפן, במיוחד בערים הגדולות, מתרחקים זה מזה כתופעה די נרחבת. בהיעדר מטרות משותפות ארוכות טווח, חלקם פונה לסיפוקים של סקס מזדמן, אבל התופעה ההולכת ומתגברת היא הסיפוקים הטכנולוגיים ובראשם הסלולר. הגישה האינסופית לרשתות החברתיות, למשחקים ולשעשועים מקוונים מחליפים באופן הולך וגובר את הצורך ביחסי גומלין עם אנשים בשר ודם. יש כמובן גם הפורנו ברשת, חברים וירטואליים, או שהם בוחרים לחלוטין להחליף אהבה ומין עם בלויים עירוניים אחרים.

ישנה גם קבוצת לא קטנה של צעירים אשר נסוגו מבחינה חברתית לקיצוניות חולנית של ממש. תופעת ההיקיקומורי (הסתגרות) כבר איננה עניין של שוליים והיא מכוסה גם במחקר אקדמי נרחב. מדובר בכאלו שהתנתקו מהעולם, חיים בבית ההורים ומנהלים קשר חיצוני רק באמצעות הטכנולוגיה. ישנם שהגיעו לאמצע שנות השלושים שלהם מבלי שהצליחו לצאת החוצה מהבית. רבים מהם לא יכולים להתייחס לבני המגדר השני מבחינה פיזית או אחרת וזו כבר איננה תופעה זניחה שיש להתעלם ממנה.

הימנעות מנישואים ואינטימיות בחיים המודרניים אינה ייחודית ליפן וגם לא העיסוק הבלתי נגמר עם הטכנולוגיה הדיגיטלית, אבל מה שמיוחד ביפן הוא שבגלל המבנה התרבותי והחברתי המיוחד ההחלטה להישאר רווקים היא לעתים קרובות גיונית לחלוטין בתנאים שנוצרו. זה נכון לגבי שני המגדרים אבל זה נכון במיוחד עבור נשים שעבורן הנישואים הם קבורת העצמאות והקריירה שלהן. סיכויי קידום האישה ביפן מתים עם הנישואין וישנה הנחה כמעט מוחלטת במקום העבודה שהריון יגיע די בקרוב ועם ילד בבית השעות הארוכות והבלתי גמישות במקום העבודה הופכות לבלתי ניתנות לניהול. האישה נאלצת להתפטר ומוצאת את עצמה בסופו של דבר עקרת בית ללא הכנסה עצמאית, נאלצת להסתפק במשרה חלקית לא נחשקת במיוחד וזהו מצב שצעירות רבות כיום אינן מוכנות לקבל.

גם החיים ביפן של שנות הצמיחה הכלכלית יצרו את התנאים המושלמים ליחידנות. הערים ביפן מותאמות מאוד לאורח חיים המנותק מהבית. חנויות נוחות מצויות בכל מקום בנגישות של 24/7, היצע מגוון של מזון טרי ומוכן במנות אישיות, בתי מלון וסידורי שינה, שירותים שונים ובתי מרחץ. מדפים גדושים של מענה לצריכה אישית מגוונת. כל זאת בתנאים בהם פשע בחיי השגרה הוא יוצא דופן ורמת הביטחון האישי היא לא פחות ממדהימה.

כך שאוסף הגורמים הכולל: טכנולוגיה, מבנה שוק העבודה, תנאים יוצאים מגדר הרגיל למשק בית יחידני, יחד עם סובלנות יוצאת דופן למערכות יחסים שאינם מחייבות קשר תובעני עם בני או בנות זוג והמקורבים להם, משנים כיום את פני החברה היפנית כולה. עד כדי כך שהרגלי המין הופכים להיות נושא הנדון בממשלה, בית המחוקקים, בתקשורת ובכלל פורום אפשרי. הנחות יסוד שליוו את התרבות האנושית מאז ומעולם מאבדות את תקפותן והסקס, באופן מדהים למדי, מאבד את מעמדו כאחד מגורמי ההנעה החשובים ביותר של בני אדם.

מצוקת דיור

מצוקת דיור

א.
מדדתי את כנף חלוני
שחופפת לקצות המרפסת
במבנה סמוך הולך ומתנשא.
אם אציב כסא
בזווית נכונה
מול השולחן שבפינה
תיוותר לי פאת שמים
וענן לנחמה.

ב.
זורח בלילות
קורן בחלון
לא נחבא בענן
לא נחסר
בלי ברוש וכידון
מלא בכל זמן -
זרקור תלוי על עגורן.

<https://publicdomainvectors.org/img/logo>

משולחנו של גיאוגרף

ה'היכל' החבוי בסבוגל, פורטוגל.

שוקי ברנדווין

צילום: גאג'ט ליין

פגשתי את נטליה אובישפו הנחמדה במרכז העיירה סבוגל, למרגלות המצודה העתיקה. סבוגל היא מאותם ישובים נידחים במזרח פורטוגל, סמוכים אל הגבול הספרדי, בהם חיו אנוסים בסתר, מאימת האינקוויזיציה.

נטליה ובעלה רכשו בית עתיק וחרב, אחד מבתים רבים המצפים להתמוטטות סופית או ליזם צעיר וגואל. הם החלו לפנות את ההריסות לקראת בניית ביתם ואז מצאו במרתף **טברנקולו (היכל)** מוסתר מעבר לארון עץ מקובע אל הקיר, זהו כינויו של ארון קודש שהינו בנוי אבן כחלק מקיר המזרח של הבית. על הקיר החיצוני של הבית מצוי סימן חקוק באבני הגרניט, המעיד על היות תושביו 'נוצרים חדשים' (ז'ודיאוש נובוש). נטליה הראתה לי את ה'היכל' שבמרתפה והעידה שחשיבות הממצא שינתה את תכניותיהם. הם מספרו כל אבן ושחזרו את המרתף. -ארון הקודש תמיד יהיה זמין ליהודים שירצו לראותו, כך הבטיחה, ללא תשלום. ה'היכל' במרתף, סבוגל.

אכן כך היה, בשנה שאחריה יצאה אלי בחיבוק גדול מתוך ביתה המשופץ, אני הייתי הידיד מישראל והיא ששם משפחתה בישוף, קתולית, עדה לרבים משכניה שדם יהודי עתיק זורם בעורקיהם. אנוסים ששמרו יהדות בסתר עד שאימת האינקוויזיציה גברה עליהם. ה'היכל' שבמרתף מעיד על חיים יהודיים שרחשו כמעט 500 שנה בסתר. בחלקו התחתון שלושה שקעים כבסיס לכלי קיבול, מים לנטילה, יין לברכה ושמן למאור. השכנות הוותיקות יודעות לספר מי היו אלו שגרו בבית זה לפני עשרות שנים, ואלו שגרו בו ירשו אותו מהוריהם משך דורות רבים. גם להן קיים איזה זיכרון עתיק, מסורת יהודית דהויה. בפעם האחרונה בכתה נטליה בכי מר על כתפי. לפני כמה חודשים מצאתי את הבית סגור, שכנה שיצאה אלינו סיפרה כי נטליה מאושפזת בבית חולים. לפני שבוע היה ביקורי עצוב למראה שלט 'למכירה' על הבית החדש. נטליה הצעירה נפטרה ממחלת הסרטן. ביתה החדש, חלום חייה, שעוצב בשמירה קפדנית על האוצר שבמרתף, פנוי לרוכשים חדשים, לבעלים חדשים עם תוכניות אחרות, היכל החבוי במרתף עלול להיעלם מהנוף התת קרקעי של סבוגל.

היכל דומה נמצא בבית הכנסת ששופץ על ידי דום קרוליני, קתולי למשפחת אנוסים בקסטלו דה וידה. היכל נוסף נמצא במרתף בית משפחת מוראו בעיירה בלמונטה. שם קיימת קהילת יהודים בסתר שאינה מוכרת כנוצרית על ידי הכנסייה ואינה מוכרת כיהודית על ידי הרבנות. כלומר, יהודים ללא חשש בעירם ויהודים בחשש ע"פ הרבנות בישראל, חיים ללא זהות. הם

מגני הזיכרון שלחמו 500 שנות הישרדות למען הזיכרון היהודי. פגשתי את העיתונאי ז'וזה דומינגוש לוי, בבית הכנסת החדש שהקים על חורבות בית הכנסת העתיק בטרנסקוזו. -עם ישראל זקוק לשני צבאות, הוא מכריז. צבא שיגן על הגבולות, וצבא שיגן על הזיכרון, על השורשים. ללא הזיכרון אין רציונל להגן על הגבולות. אנו זקוקים לקהילות יהודיות חזקות בארצותיהם, הם גיבוי איתן לשמירת הגבולות בישראל. בפורטוגל חיים עשרות אלפי צאצאי אנוסים, רבים ביניהם יהודים בסתר, חיים עדיין את הזיכרון באופן כזה או אחר. יש להגביר את הזהות היהודית של פורטוגלים רבים ולפעול ליצירת קהילות יהודיות חדשות-עתיקות. ז'וזה דומינגוש לוי כבר גייס 57 כאלו בעיירה הקטנה והשכוחה של טרנסקוזו. הוא לא פנה אליהם, הם אלו המתדפקים על דלתות בית הכנסת מרגע שנפתח, צמאים לשמוע על מוצאם היהודי. אם נמצאו 50 ז'וזה דומינגוש לוי בפורטוגל, היה לנו צבא שורשים אדיר שם.

Jose Levy Domingos showing the "Torah niche" in his family's ancestral home in Trancoso

ביוגרפיה של רחוב- אהרן בריסקין ויהודית

צבי תדמור

אהרן נולד ברחובות ב- 1903 לאימו דבורה לבית צלליכין ולאביו יצחק דוד בריסקין שהגיעו לרחובות ב- 1892. בתחילה אביו היה פועל במושבה ולימים רכש כרם ועסק בחקלאות. ב- 1919 האב רכש מגרש של שניים ורבע דונם ברחוב "החדש", לימים רחוב ויצמן 21, בנה את ביתם ולידו משק עזר. כאשר נישאו הילדים נבנו שני בתים נוספים. האחד, בו גרו אהרן ויהודית בחזית המגרש הפונה לרחוב ויצמן, השני מאחוריו של אחיו יעקב, והשלישי בעורף, של אסתר אחותו שנישאה לדוד אנגרט. לימים כאשר נפתח רחוב אהרונ' הבית פנה לחזיתו.

דוד אנגרט גיסו של אהרן נולד ב- 1903 באודסה שבאוקראינה הגיע לרחובות ועבד בפרדסו של משה סמילנסקי. מאוחר יותר ניהל את סניף הקרן הקיימת לישראל ברחובות. אל הסניף ברחוב בנימין הייתי בא עם

חברי בוועד הכיתה ומביא את הכסף ב"קופסא הכחולה" שנאסף מילדי כיתות השכבה של ביה"ס. פתחנו את הקופסאות מיינו וספרנו את תכולתן וסכום התרומה נרשם בפנקס הקק"ל.

אהרן היה בן הזקונים ולו היו שני אחים ואחות. הוא למד בביה"ס עממי, המשיך בלימודיו בסמינר בית הכרם בירושלים וסיים את לימודיו כתלמיד מצטיין. אהרן החל ללמד ביבניאל עבר ללמד בזיכרון יעקב ומשם המשיך ללמד בגן יבנה ובעקרון. אהרן נישא ב- 1931 ליהודית לבית ניימאן ילידת מזכרת בתיה. ב-1938 חזר לרחובות והחל ללמד בביה"ס עממי בו למד בילדותו. לזוג נולדה בת ב- 1934. לאחר פרישתו לגמלאות של בכור לוי ב- 1954 שהיה מנהל בית הספר העממי- ממלכתי א' ע"ש משה סמילנסקי- אהרן התמנה למנהל בית הספר וכיהן בתפקידו עד פרישתו לגמלאות ב- 1968.

הכרתי את אהרן כמנהל בית הספר העממי בו למדתי וראיתיו לעיתים קרובות. מעולם לא שמעתי מרים את קולו. היה איש צנוע ואת סמכותו כמנהל רכש למרות ואולי בשל אופיו הנוח והשקט. התלמידים שנהגו להוסיף כינוי לשמות המורים, אף מורה לא נמלט מגורל זה, כינו את אהרן ה"שפן" בשל שתי שיניו הקדמיות הבולטות. אהרן היה יו"ר ועד המנהלים של בתי הספר היסודיים ברחובות.

אהרן אהב טבע והדבר היה ניכר בגינה המטופחת בה השקיע ממרצו ומהידע שרכש במהלך השנים. בחצר ביתו נטע עצים, גידל ירקות, נתן מקום ראוי לגינת נוי פורחת. בתקופת הצנע החזיקו בחצר הבית לול תרנגולות לצריכה עצמית של שלוש המשפחות. אהבתו של אהרן לטבע מצאה ביטוי גם בבית הספר בו קידם את לימודי הטבע ואת שיעורי החקלאות שלוותה בעבודתם של התלמידים בחלקות בהם גידלו ירקות: גזר, צנון וצנונית, חסה, עגבניות ועוד.

ב- 1968 אהרן חנך חדר טבע בבית הספר על שם שמואל חפץ ויוסף מלמד, מוותיקי העיר, שמשפחותיהם הרימו תרומה להקמתו של חדר הטבע מהיחידים בארץ ולרכישת ציוד כדי לאפשר לימודים וניסויים על פי תכנית מיוחדת וברמה גבוהה. אחרי שפרש לגמלאות עבר עם יהודית להתגורר במזכרת בתיה והקדיש מזמנו לעבודה בגינה שטיפח בחצר ביתם.

הבת של אהרן ויהודית, דבורי נדיב, סיפרה כי לאחר שסיימה את בית הספר עממי ברחובות ואת כיתה יא' בגימנסיה "תיכון מאוחד" לימים תיכון ע"ש דה שליט המשיכה בדרכו של אביה ונסעה ללמוד בסמינר בית הכרם בירושלים. המורה שלימד אותה (חברוני) היה המורה שלימד את אביה. הוא ציין בפניה כי אביה היה תלמיד מצטיין בכל המקצועות ובעיקר במקצוע המתמטיקה. דבורי הוסיפה וסיפרה כי אהרן היה בעל קול ועם כשרון מוסיקלי ובצערותו שר בבית הכנסת ברחובות.

חגיגת הפסח ברחובות תרע"ד 1914

צבי תדמור

חגגנו החודש את חג הפסח ושאלתי את עצמי איך חגגה המושבה רחובות לפני מאה ועשר שנים. שמן של "חגיגות הפסח" ברחובות יצא למרחוק. אלפים הגיעו אל המושבה מדי שנה בין 1908 לבין 1914.

"חגיגת פסח ברחובות" במודעות ענקיות וצעקניות, נפוצו לפני חג הפסח בכל המושבות שביהודה ובכל המקומות הפומביים ביפו ובירושלים. רק שלש מלים- וכבר ידעו כולם את טיב החגיגה הזאת, אפייה ומהותה, זמנה ותוכניה, הנערכת ברחובות בכל שנה ושנה, ביום השני לחול המועד פסח בארץ ישראל..."

במה זכתה רחובות לכל הכבוד הזה? אין איש יכול לתת תשובה ברורה על השאלה הזאת... איך שיהיה, חגיגה טבעית עממית "בחדש האביב זמן חרותנו קנתה לה זכות אזרח ברחובות והכניסה לא פעם אחת קנאה לתוך המושבות האחרות, שביהודה..."

השנה, הכינו תכנית עשירה וכי מלבד התעמלות, ריצת רגלים, משחק פרשים, מרוץ סוסים והתגוששות תהיה גם תערוכה ארץ-ישראלית.

עתה כבר יצא מוניטין לה"חגיגה הרחובותית" בארץ ובחו"ל... כל תייר, הבא לחוג את פסחו בארץ ישראל, הריהו משתדל לבא ולהשתתף גם בחגיגה טבעית זאת. שהרבה יש בה מהתרוממות רוח והתפעלות

הנפש, חגיגה חומרית ורוחנית גם יחד...

יפה היא רחובות מקרוב ומרחוק. יפה ומקסימה ביחוד, כשהיא נשקפת לנו מצד ירושלים בדרך העולה על הגבעה. משני עברי הדרך משתרעים כרמי גפן, שקדים וזיתים, ובין העצים- עצי ענק. זמורות הגפנים יש שהם מטפסים ומתנשאים עד כדי להסתיר את השקד או את הזית שבינם, ומרחוק בעמק בתוך ירק העצים חבויים בתי המושבה הלבנים עם גגותיהם האדומים.

והבוקר- בוקר אביב בהיר, וכל הבריאה מלאה שפעת אורות, ריחות מבושמים וגנים נהדרים... האוויר פושר, מלטף, מעביר איזו חמימות קלה, רכה ונוחה... השמש אך עתה יצא על פני הרקיע, והוא כולו עליז-אור, שטוף חדוה, שולח ומצליף בהשתובבות רעננה זוהר ונגוהות. בתוך המראה המקסימה הזאת הופיעה המושבה לפנינו כמו נסיכה אגדית... הכל מסביב לה היה כמו חלום, ונדמה לנו כאילו איזו בת מלך מכושפה מתחמקת שם בתוך העמק.

ורחובות המושבה הומים כבר מאדם. מאות אנשים לבושים בגדי חג עומדים מסביב לבית הוועד, עומדים ומחכים לאורחים חדשים, עומדים ומדברים על החגיגה, על הפרשים, על התזמורת, על התערוכה... הכל הולך ומצטייר כבר בדמיון ונותן חומר לשיחות והתלהבות.

ואורחים חדשים מירושלים, מיפו מראשון לציון מנס ציונה מעקרון מגדרה וגם מקסטינה, מוסיפים לבוא. מכרים ישנים נפגשים יחד לוחצים איש את ידו של חברו, וברכות נשמעות מכל עברים ומכל הפיות...

הכל מחכים לפתיחת החגיגה באופן רשמי ובין כה וכה הולכים האורחים לראות את התערוכה. הנה תערוכה מפרי הארץ, מפרי האדמה, מפרי העץ, פירות, ירקות, דשאים, פרחים, שושנים, ורדים- מכל מה שהעין רואה והלב חומד... הנה כוורת דבורים מכוסה זכוכית... בקבוקי "כרמל"... תעשיית בושם ותמרקים מפרחי כרמל ושרון... שמן של "יצהר" סבון של "קדימה" זבל כימי של "שחור"... שוקולד של "תל אביב". והנה גם תוצאות התעשייה הביתית של ארצנו: תרמילי פפירוסים של "ירדן"... פקקים של בן דוד אמנות של "בצלאל" כלי צורף של "סוקולקה"... תריסים של אשכנזי... מכונות של העתיד ארונות ברזל של "שערי תורה" סלסלים של "חנוך עוורים" תשומת לב מיוחדת מעוררת אצל הקהל הסוכה של "אגודת הכורמים" חביות פתוחות מלאות יין כרמל מכל המינים, וממעל שלט עברי: "כל דכפין ייתי וישתה" והקהל שותה ומתבסם.

והקהל הולך וגדול, קהל מנומר ורב גוונים: ספרדים ואשכנזים, בוכרים ומערבים, תימנים וגרוזים, זקנים וצעירים, אנשים ונשים, מתרוצצים ונדחקים: גדולים וקטנים, חשובים ופחותים, עומדים צפופים בערבוביה... והנה באו תלמידי בתי הספר העבריים, שבערי יהודה והמושבות, כולם הולכים קוממיות וגאון לאומי מתרשם ומסתמן על פניהם. הסביבה נעשית יותר

עליזה: הצעירים מדברים, מתווכחים, מפטפטים, מתבדחים וצוחקים... עליזות וחיים!

ופתאום והנה קולות אדירים הרעישו את האוויר, ומרחוק נראו פרוסת אבירים, חבל רוכבי סוסים דוהרים עוטי אדרות ערב, חובשי צניפים, חגורי חרב ותופשי כידון- ופניהם אל המושבה... אלו הם השומרים העברים שלנו! נשמע צלצול פעמון המושבה לאות, כי עוד מעט תחל החגיגה הרשמית. הקהל מתחיל להתאסף ולהתרכז למקום אחד, והתהלוכה לכך החגיגה – החלה.

באוויר התחילו מתנפנפים דגלים כחולים- לבנים, דגלים עבריים. נשמעה מנגינה עליזה מפיות אלפי אנשים, העוברים בשורה ועושים קפנדריה דרך כל רחובות המושבה ולולאות כחולות לבנות כרוכות על זרועותיהם ותחובות בדש מעיליהם מלמעלה אנשים למאות מלאו את המעקות ואת הגזזטראות, וכולם מברכים את התהלוכה העוברת בקול רם, מלויים אותה בקריאות צוהלות ובמטפחות מנפנפות...

הסתכלתי וראיתי לפני ים סוער של בני אדם, אשר על פניו התגודדו והתנופפו כדמות גלים: כובעים, מגבעות, מצנפות, מטפחות, לבנות, כחולות, ורודות, ושאר מיני צבעים. ערבוב גוונים וצורות, מינים וטיפוסים – קיבוץ גלויות. ניתן אות לשתיקה ונחום סוקולוב עלה על הבמה.

"אחים ואחיות, הוא מתחיל בקול רועד- יוצר הציונות אמר: "אם תרצו אין זו אגדה" ואני אומר:
"אם תרצו ואם לא תרצו- כבר אין זו אגדה".

דמעות שמו מחנק לדבריו... על רשמי פניו חלף כעין רטט.. ניכר היה כי המחזה מסביב נגע
עד לבו והביא אותו לידי התרגשות והתפעלות. ההמון הולך וזורם... והרשמים מתחזקים
ומתלהבים קול מחיאת כפים אלפי כפים מלווה כפעם בפעם את הנואם ומפסיק נאום.

נשמעו יריות והתחרות הרוכבים והפרשים החלה. והרוכבים כולם בריאים אמיצים ועליזים:
כולם מזוינים בכלי נשק ממורטים: ה"כפיות", מטפחות הראש הלבנות נופלות על כתפותיהם
הרחבות כנפי "עביותיהם" השחורות מכסות על אוכפי סוסיהם האמיצים השטופים בזעה.
"מנשרים קלו ומאריות גברו"... ופתאום והנה מנגינת תזמורת נשמעה. והמלודיה מלאה חן רוך
ויופי מלאה תקוה וגבורה, גאוה לאומית והכרה עצמית, מנגינה נוקרת ומענגת. וכל הקהל
מתחלק לקבוצות וכל קבוצה מתאחדת ומשתלבת, וכל הלבבות מתמלאים רגשי התלהבות
והתפעלות וכל הרגלים מתרוממות ורוקדות... הכל מתלהבים, דוהרים ורוקדים והאדמה גם
היא רוקדת תחת רגלי המרקדים. הנה יוצאים במעגל הריקוד יהודים זקנים באים בימים, כולם
אחוזי יד ושלובי זרוע סובבים במעגלה ומזמרים: שי-רה ח-ד-ש-ה שב-חו ג-או-לים. והנה
התימנים יוצאים במחול... חציים יחפים וערומים, קרועים ומטולאים וכולם רוקדים וקופצים
ושרים בהתלהבות ובהתרגשות בלתי נפסקת: "עצי שטים עומדים, ע-צי שטים עומדים!" והנה
מעגל של מחוללים צעירים, תלמידי בתי הספר פניהם מלאים עוז ויפעת עלומים, האדמה
מתפוצצת מתחת לרגליהם ומפי כולם מתפרצת שירה חדשה ועליזה: "פה בארץ בחמדת
אבות, תתקיימנה כל התקוות; פה נחיה ופה ניצור חיי זוהר חיי דרור פה תהיה גם השכינה
שורה פה תפרח גם שפת התורה..." ועוד שירים חדשים... והשירה הולכת ונמשכת..

והשמש הולך ושוקע, פנס קסמיו הולך ונדעך בשפולי הרקיע – ובאזני עוד מצלצלים דברי
הנואם: "אם תרצו ואם לא תרצו- כבר אין זו אגדה!"

כתב: הרב י. ל. הכהן פישמן (לימים נוסף לשמו "מימון"). בעיתון "העברי" נוסד בברלין בשנת
תרע"א. פורסם ב- 27 במרץ 1918 ערב פסח תרע"ח.

משהו על בית, בן ובעל

רות קלי

בעל חלומות וכן בלייעל נפגשו בבית קפה. זאת יכולה להיות התחלה של סיפור מתח. אבל עיסוקנו הפעם אינו בסיפור אלא בצירופי מילים. מאות רבות של מושגים בעברית מופיעים בצירוף של שם עצם מקדם ושם עצם נוסף. בשפות אחרות המושגים האלה מופיעים במילה אחת, ואני שולחת מכאן אתגר לאקדמיה ללשון, או לכל חובב/ת עברית. בטבלה להלן אני מביאה מעט מזעיר דוגמאות בצירוף תרגום בן מילה אחת לצירופי בן _____ ובעל _____ באנגלית, ולטור בית _____ גם בערבית:

בן _____	בעל _____	בית _____	פונדוק
בן אדם	man	בית מלון	Hotel
בן דוד	cousin	בית כלא	Prison
בן אלמוות	mortal	בית מרקחת	Pharmacy
בן זנונים	bastard	בית משפט	court
בן חלוף	transient	בית זיקוק	refinery
בן כלאיים	hybrid	בית בושת	brothel
בן ערובה	hostage	בית חולים	hospital
בן קיימא	durable	בית חרושת	factory
בן תמותה	mortal	בית כנסת	synagogue

יש עוד צירופי מילים רבים בעברית. אחדים מהם: טוב, טוב לב, טוב מראה. יום, יום הדין, יום הולדת. שירות, שירות דב, שירות לאומי. וגם מילות קידומת: אי, אי אפשר, אי אפשרי (=אני לא רוצה). קדם, קדם היסטורי, קדם צבאי. תת, תת אלוף (ברבים – תת אלופים), תת קרקעי. לאלה האחרונים אקדיש בקרוב כתבה מיוחדת. אני מקווה שיש לי ביניכם בעלי ברית אוהבי עברית, ואיני סתם בעלת הזיות.

Encyclopedia Britannica

shutterstock.com · 212251981

לראות, להביט, להתבונן

צילם יוסי רזי

רחובות, בכניסה לרחוב צבי סוחובולסקי, אפריל 2023

נתראה בעלון הבא

תם ולא נשלם